

HEURISTIČKE I SILOGISTIČKE DETERMINANTE ISTRAŽIVANJA ALIBIJA U KANTONU SARAJEVO

Izvorni naučni rad

HEURISTIC AND SYLLOGISTIC DETERMINANTS OF ALIBI RESEARCH IN CANTON SARAJEVO

Original scientific paper

Irma DELJKIĆ

Sažetak

Cilj ovog rada je ukazati na kriminalističke i krivičnoprocesne determinante istraživanja i dokazivanja alibija u Kantonu Sarajevo. U radu se najprije ukazuje na osnovne odrednice kriminalističkih i krivičnoprocesnih sadržaja istraživanja i dokazivanja alibija u prekrivičnom i krivičnom postupku, gdje se alibi prevashodno definira kao okolnost odsustvovanja i prisustvovanja, a potom i kao specifičan dokaz. Nadalje se iznose rezultati kvantitativnog i kvalitativnog empirijskog istraživanja alibija za krivična djela razbojništva u Kantonu Sarajevo, gdje rezultati kvantitativnog istraživanja pokazuju da je institut alibija zanemaren kada je riječ o policijskim i pravosudnim organima u Kantonu Sarajevo. Također, dobiveni rezultati ukazuju na to da se u postupku provjeravanja i dokazivanja ovih krivičnih djela, alibi tretira skoro isključivo kao personalni dokaz. Ovakvo tretiranje alibija može imati negativne implikacije glede njegove vrijednosne dimenzije i utvrđivanja materijalne istine. Imajući u vidu navedeno, ističe se značaj obaveznog provjeravanja alibija prilikom istraživanja krivičnih djela i pronalaska počinitelaca istih, te neizostavnog korištenja materijalnih dokaza u procesu njegovog istraživanja i dokazivanja.

Ključne riječi:

alibi, istraživanje, dokazivanje, personalni i materijalni dokazi, Kanton Sarajevo

Abstract

The aim of this paper is to highlight the determinants of proving alibi within the criminal investigation and criminal procedure in the Canton Sarajevo. The paper first points out the basic aspects of investigational and procedural content of proving an alibi, where the alibi is primarily defined as a circumstance that places certain person at a particular place and time, and then as a specific proof. Furthermore, the paper presents the results of quantitative and qualitative empirical research of alibi for the robbery crimes in the Canton Sarajevo, where the quantitative research data shows that the institute of alibi is neglected when it comes to police and judicial authorities in the Canton Sarajevo. Also, the results indicate that in the process of investigating and proving robbery offenses,

alibi is treated almost exclusively as a person proof in terms of person evidence that was offered in his support. Such treatment of alibi can have negative implications on its value dimension and determining the truth in criminal procedure proces. Bearing this in mind, we emphasize the importance of compulsory check of alibi while investigating crimes and finding the perpetrators, as well as the ubiquitous use of physical evidence in the process of his investigation and proving.

Key words

alibi, investigation, proving, person and physical evidence, Canton Sarajevo

Uvod

Poimanje alibija u kontekstu kriminalističkih i krivičnoprocesnih diskursa najprije polazi od toga da alibi predstavlja okolnost odsustvovanja određene osobe sa mjesta izvršenja krivičnog djela, i njeno prisustvo na nekom drugom mjestu. Iako u okviru kriminalističke i krivičnoprocesne nauke glede vrednovanja alibija egzistiraju i stajališta da alibi predstavlja samo indiciju,¹ ipak najvećim dijelom dominira stav o alibiju kao dokazu. Naime, utvrđena činjenica da se osoba nije nalazila na kritičnom mjestu u kritično vrijeme, kako navode pojedini autori "dovoljna je za ekskulpiranje i predstavlja dovoljan dokaz i u slučaju da se ne može utvrditi gdje se tada osoba nalazila" Vodinec (1990, s. 19). Polazeći od toga da "vrednovanje dokaza često pretpostavlja primjenu logičkih i prirodnih zakona", Hauser (1979; cit. u Vodinec, 1990, s. 31) navodi da sama spoznaja da nitko ne može biti istovremeno na dva mjesta konstituira osnovu dokaza alibijem. Alibi se tako pojavljuje u formi odbrambenog dokaza, odnosno dokaza nevinosti, kojim se tvrdi da se osoba osumnjičena ili okrivljena za krivično djelo, u vrijeme njegovog izvršenja nalazila na nekom drugom mjestu od onog na kojem je došlo do izvršenja krivičnog djela (Simonović, 2004, s. 115). Istinito utvrđen alibi predstavlja neoborivi dokaz da određena osoba nije počinilac krivičnog djela, dok lažan ili sumnjiv alibi nije čvrst dokaz da je osoba počinila krivično djelo (Modly, Šuperina i Korajlić, 2008). U tom kontekstu, važno je naglasiti da provjeravanje i dokazivanje alibija predstavlja jedno od najkompleksnijih pitanja u prekrivičnom i krivičnom postupku (Muratbegović, 2002), gdje je neophodno izvršiti provjeru svih prikupljenih informacija, te koristiti personalne i materijalne dokaze u procesu njegovog dokazivanja. Međutim, treba istaći da iako se alibi javlja kao svojevrsan dokaz *sui generis*, njegova dokazna vrijednost relevantna je jedino ukoliko je u skladu sa ostalim utvrđenim dokazima u krivičnom postupku.

---

¹ Ovdje treba ukazati na razliku između procesnog i kriminalističkog pojma indicija, gdje u kriminalističkom smislu indicija predstavlja istraživački važnu okolnost, dok samo neki od ukupnog broja indicija mogu postati indicije (dokazne činjenice) u krivičnom postupku. Za razliku od izravnog dokaza, indicija nije osnova za zaključak o postojanju odlučne činjenice (Pavišić, Modly i Veić, 2006).

Iako je alibi još od davnina zastupljen u kriminalističkoj i krivičnopravnoj teoriji i praksi, empirijska istraživanja u navedenim domenama veoma su rijetka (Olson i Wells, 2004). Naime, najveći broj postojećih istraživanja o fenomenu alibija poduzima se u okviru psiholoških studija, koje za cilj imaju bolje razumijevanje konteksta u kojem se alibi pojavljuje unutar kriminalističkih i krivičnoprocesnih procedura. Imajući u vidu navedeno, upravo je intencija ovog rada ukazati na određene rezultate empirijskog istraživanja alibija u Kantonu Sarajevo, čiji karakter je primarno kriminalistički i krivičnopravni, kako bi se sagledali neki od aspekata njegovog provjeravanja i dokazivanja u naznačenom Kantonu.

Osnovne odrednice kriminalističkih i krivičnoprocesnih sadržaja istraživanja i dokazivanja alibija

Istraživanje i dokazivanje alibija može se vršiti u pretkrivičnom i krivičnom postupku, gdje su navedeni stadiji prožeti poduzimanjem operativno-taktičkih radnji i mjera, te radnji dokazivanja. Na ovaj način se sveobuhvatno obuhvata otkrivanje i osiguranje dokaza alibija, kao i njihovo izvođenje u neformalnom (kriminalistička spoznajna djelatnost) i formalno procesnom smislu. Osumnjičena osoba se može naime već u pretkrivičnom postupku pozivati na alibi, te navoditi personalne i materijalne dokaze koji treba da potvrde njene navode da se u vrijeme izvršenja krivičnog djela nalazila na nekom drugom mjestu od onog gdje je krivično djelo stvarno i izvršeno. U tom slučaju, kao imperativ rada kriminalističkih istražilaca javlja se obaveza da u sklopu svojih aktivnosti na otkrivanju i razjašnjavanju krivičnog djela pristupe provjeri alibija kojeg navodi osumnjičena osoba. Istraživanje alibija u pretkrivičnom postupku, odvija se u toku kriminalističke obrade, kojom prilikom ovlaštene službene osobe svoju operativnu funkciju vrše primarno u formi otkrivačke djelatnosti. Dijapazon radnji i mjera neformalne ili formalno procesne prirode koje će poduzeti prilikom istraživanja i dokazivanja alibija uvjetovan je prirodom svakog konkretnog slučaja. Ipak, značajno je ukazati na neke od najzastupljenijih operativno-taktičkih radnji i mjera koje se poduzimaju prilikom istraživanja alibija, a radi se o sljedećim: kriminalističke provjere, prikupljanje obavještenja, legitimisanje, opšta opservacija, korištenje operativnih veza, poligrafsko ispitivanje, kriminalistički eksperiment i upotreba specijalno dresiranih službenih pasa. Pored navedenih radnji i mjera, istraživanje i dokazivanje alibija uveliko je uvjetovano i primjenom radnji dokazivanja. U ovom slučaju, najviše se apliciraju radnje ispitivanja osumnjičenih osoba i saslušanja svjedoka, a potom i ostale radnje, kao što su uviđaj i rekonstrukcija događaja, pretresanje stana, drugih prostorija i osoba, te privremeno oduzimanje predmeta i vještačenje.

Osumnjičena osoba se može pozivati na alibi i u toku krivičnog postupka, kako na početku same glavne rasprave prilikom iznošenja odbrane, tako i kasnije u toku vođenja krivičnog postupka (u svojstvu optužene osobe). U oba slučaja dužnost je tužilaštva i suda da vrše provjeru navoda optužene osobe o alibiju. Ovdje je svakako važno napomenuti da krivičnopravna zakonodavstva određenih država poznaju

odredbu o prethodnoj najavi alibija kao odbrane osumnjičene osobe, kao što je to na primjer slučaj u Velikoj Britaniji, Sjedinjenim Američkim Državama i Australiji. Prethodna najava alibija implicira da osumnjičena osoba treba unaprijed da najavi tužilaštvu i sudu odbranu alibijem, pozivajući se tom prilikom na sve dokaze koji treba da podrže ovu odbranu. Tužilaštvo u tom slučaju upućuje zahtjev policijskim organima da izvrše provjere navoda o alibiju, o čemu će sastaviti izvještaj i dostaviti ga tužilaštvu. Ukoliko osumnjičena osoba nije najavila svoju odbranu alibijem tužilaštvu ili u toku preliminarnog saslušanja na sudu, onda joj se osporava pravo pozivanja na ovu vrstu odbrane u toku sudskog postupka (The Crown Prosecution Service, 2008; Crimes [Alibi Evidence] Regulations 2003, 2008). Ovakvo krivičnopravno tretiranje alibija ima za cilj omogućavanje njegovog temeljitog kriminalističkog provjeravanja i istraživanja, kao i sprječavanje odugovlačenja krivičnog postupka (Epstein, 1964; cit. u Olson i Wells, 2004, s. 158).

Dokazna vrijednost alibija u krivičnom postupku ovisit će o tome da li se radilo o dokazivanju isključivo putem personalnih dokaza ili materijalnih, ili se pak radilo o kumulativnom korištenju i jednih i drugih. Kako navode Olson i Wells (2004), važna dimenzija koja utječe na snagu alibija su personalni i materijalni dokazi, dok spoljašnji atributi alibija (npr. okruženje, određene aktivnosti osobe) sami po sebi ne mogu utjecati na to da se određeni alibi manifestira kao jak ili slab. Međutim, prema pomenutim autorima, na dokaznu vrijednost alibija u krivičnom postupku utječu karakteristike davaoca alibija, te zapažena "lakoća fabrikacije", pod kojom se podrazumijeva percepcija evaluatora o tome kako lako davalac alibija može proizvesti i prirediti personalne i materijalne dokaze koji će podržati njegov alibi. Glede percepcija evaluatora alibija, Krioukova-Shpurik (2003) u svojoj studiji pod nazivom "Percepcije dokaza alibija u funkciji njihove snage kao inkriminirajućih dokaza", potvrđuje hipotezu istraživanja o postojanju skepticizma u pogledu dokaza alibija. Tačnije, potvrđuje se izvjesnost da će bez obzira koliko podržavajućih dokaza za svoj alibi ponudi određena osoba, i dalje postojati prostor za sumnju onih koji vrše evaluaciju ponuđenog alibija.² U kontekstu navedenog, Pennington i Hastie (1986; cit. u Krioukova-Shpurik, 2003, s. 14) ističu da čak i onda kada je lako konstruirati priču odbrane, njena nevjerodostojnost čini je manje uvjerljivom nego što je to slučaj sa pričom koju nudi tužilaštvo. Također, određena istraživanja ukazuju na to da postoji veliki skepticizam u pogledu dokaza koje daje porodica osumnjičene ili optužene osobe (Lindsay Lim, Marando i Cully, 1986; Turtle i Burke, 2002; Scheffer, 2003; Culhane i Hosch, 2004).

Istraživanje i dokazivanje alibija u Kantonu Sarajevo

---

² (e. *Perceptions of Alibi Evidence as Function of the Strength of Incriminating Evidence*) U navedenoj studiji se pod pojmom dokaza alibija podrazumijevaju dokazi koji podržavaju alibi.

U ovom dijelu rada ukazat će se na osnovne odrednice istraživanja i dokazivanja alibija u Kantonu Sarajevo, na temelju empirijskih rezultata provedenog istraživanja heurističkih i silogističkih koncepata alibija u ovom Kantonu. Problem empirijskog istraživanja alibija u Kantonu Sarajevo odnosi se na korištenje alibija u pred/istražnim radnjama policije i sudskom postupku, te sagledavanja okolnosti u kojima je vršeno njegovo provjeravanje i dokazivanje.

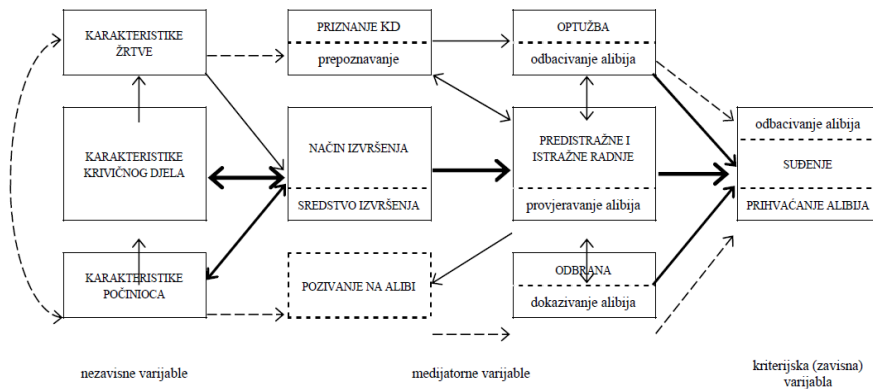
Metodologija provedenog istraživanja

Kako bi se ukazalo na određene karakteristike istraživanja i dokazivanja alibija u Kantonu Sarajevo, koristit će se pojedini rezultati empirijskog istraživanja heurističkih i silogističkih koncepata alibija, koje je obuhvatilo kvantitativnu i kvalitativnu analizu naslovne problematike. U cilju sagledavanja okolnosti u kojima je vršeno istraživanje i dokazivanje alibija u Kantonu Sarajevo, provedeno je empirijsko istraživanje na uzorku od 120 sudskih predmeta za krivično djelo razbojništva. Uzorak je utvrđen u populaciji od 245 sudskih predmeta za krivična djela razbojništva koja su se dogodila u periodu od 1997.-2007. godine u navedenom Kantonu. Kvalitativno istraživanje obuhvatilo je provođenje nestrukturiranih intervju sa kriminalističkim istražiocima, tužiocima i sudijama, u cilju dobijanja ekstenzivnijih informacija o institutu alibija u domeni kriminalističkih i krivičnoprocesnih sadržaja.

Rezultati kvantitativnog istraživanja

Primarni cilj kvantitativne analize kriminalističkih i krivičnoprocesnih sadržaja istraživanja i dokazivanja alibija bio je utvrditi da li se alibi adekvatno provjerava od strane policijskih istražnih organa, te koliko i kako se koristi i prihvaća kao dokaz. Međutim, u cilju što sveobuhvatnijeg sagledavanja navedenih sadržaja, istraživački kurs usmjerio se i na karakteristike djela, počinioca, žrtve, ponašanje i zahtjeve odbrane i tužilaštva, te sudsku praksu. U tom kontekstu, koncipiran je i istraživački model, koji ilustrira analize tih karakteristika i njihov odnos prema kriterijskim varijablama korištenja alibija u sudskom postupku i presudi. Ovaj model analize procesuiranja krivičnih djela razbojništva polazi od skupina nezavisnih varijabli karakteristika krivičnog djela i njihovog mogućeg povezivanja sa karakteristikama počinioca i karakteristikama žrtava. Model pretpostavlja da se treba provjeriti da li postoji povezanost između karakteristika krivičnih djela i karakteristika žrtava, te da li pored zahvaćanja odnosa između karakteristika krivičnih djela, a posebno načina i sredstva izvršenja, postoji i povezanost sa karakteristikama počinioca. Medijatorne varijable koje posreduju odnose karakteristika djela i karakteristika počinitelja sa zavisnom (kriterijskom) varijablom suđenja, jesu predistražne i istražne radnje kriminalističke policije kojima se dobija priznanje počinioca ili osigurava prepoznavanje počinioca od strane žrtve, odnosno, identificiranje počinioca preko tragova. Važno je istaći da je prezentirani model poslužio i kao osnova za provođenje diskriminativne analize varijabli koje predikcioniraju provjeravanje alibija.

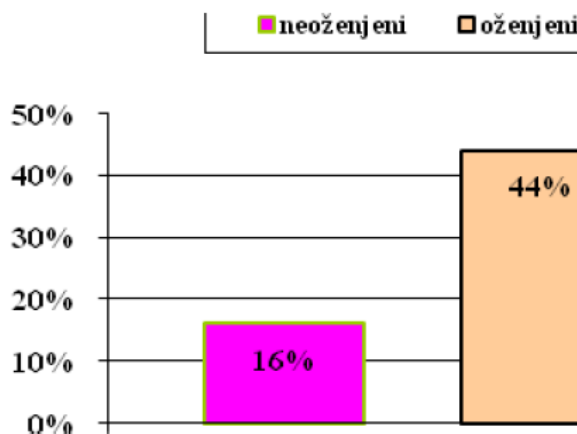
Rezultati provedenog kvantitativnog empirijskog istraživanja heurističkih i silogističkih koncepata alibija za krivična djela razbojništva ukazuju na minimalnu zastupljenost kategorije alibija u ukupnom reprezentativnom uzorku od 120 sudskih predmeta (samo 19 predmeta). Iako je ovakva struktura prikupljenih podataka djelovala ograničavajuće na primjenu mogućih analitičkih složenijih postupaka, dobijeni nalazi ukazali su na to da je alibi provjeravan i korišten samo u okolnostima kada je to optuženi tražio, i to sa personalnim dokazima koje je on navodio, dok se u predistražnim radnjama policije, alibi provjeravao samo u sedam od ukupno 120 slučajeva. Nadalje, u 11 ili 9,2% slučajeva, alibi je tretiran isključivo kao personalni dokaz, dok je u šest slučajeva odbrane tretiran i kao personalni i kao materijalni dokaz. Tužilaštvo je pak sa svoje strane u devet slučajeva tretiralo alibi kao personalni dokaz, u dva slučaja kao materijalni dokaz, i također u dva slučaja kao materijalni i personalni dokaz, pri čemu ga je u 14 slučajeva osporavalo i samo u jednom slučaju prihvatilo.

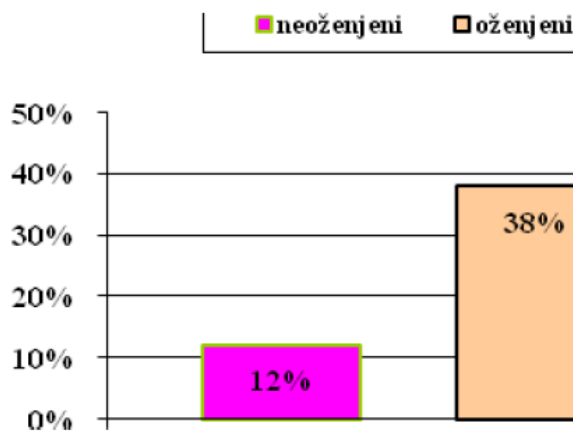
Ilustracija 1: Istraživački model analize procesuiranja krivičnih djela razbojništva i uloge alibija u procesu istrage i suđenja

Glede pozivanja na alibi u populaciji počinilaca krivičnih djela razbojništva u Kantonu Sarajevo, utvrđeno je da pozivanje na alibi, te korištenje zainteresiranih svjedoka, koji su motivirani za lažni iskaz, *nije determinirano* njihovim kriminogenim karakteristikama sklonosti profesionalizaciji i recidivizmu. Jedino se karakteristika bračnog stanja pokazala utjecajnom pri pozivanju na alibi i dovođenju svjedoka. Tako se oženjeni počinioци ovih krivičnih djela *statistički značajno više pozivaju* na alibi, te traže i dovode svjedoke kod kojih je po pravilu utvrđen motiv lažnog iskaza (po pravilu suprugu ili članove porodice, da svjedoče o njihovom alibiju). Veličina χ^2 testa značajnosti omogućila je izračunavanje koeficijenta kontingencije, koji se kreću od 0,331 do 0,363, što ukazuje na značajnu, ali slabu povezanost bračnog stanja i sklonosti pozivanja svjedoka da daju lažan iskaz o alibiju. Ovdje je važno istaći podatak da sud u apsolutnoj većini slučajeva utvrđuje motiv za lažno svjedočenje i odbacuje takav alibi. Tako na primjer u slučaju dokazivanja isključivo putem iskaza svjedoka, sud u 85% slučajeva odbacuje ovaj personalni dokaz i

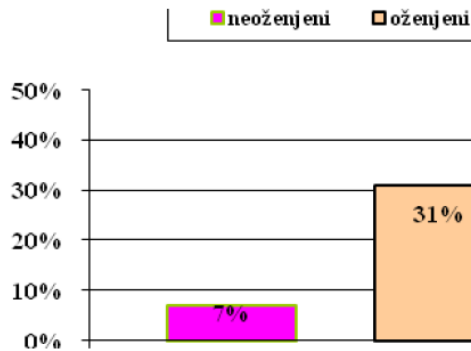
utvrđuje da se radi o lažnom iskazu, a samo u 15 slučajeva prihvaća da je personalni dokaz istinit. Odbrana optuženog obično navodi personalne dokaze alibija, i tek u 4 slučaja evidentirano je da su se uz personalne dokaze navodili i određeni materijalni elementi alibija.

Grafikon 1: Pozivanje na alibi

Grafikon 2: Svjedoci alibija su zainteresirani

$$\chi^2 = 15,776 \text{ značajan sig.} .0015 \text{ CC} = 0,363$$

Grafikon 3: Kod svjedoka utvrđen motiv lažnog iskaza

Kada je riječ o kriminalističkim i krivičnoprocesnim sadržajima pronalazjenja predmeta i tragova kao nosioca dokaznih informacija u cilju rasvjetljavanja krivičnih djela razbojništava, značajan je istraživački nalaz prema kojem je pronalazenje i prikupljanje tragova i predmeta nezavisno od pozivanja osumnjičene/optužene osobe na alibi. Također, utvrđeno je da se u skupini optuženih koji se pozivaju na alibi nalazi *značajno više* (73,7%) onih sudskih procesa u kojima «nije poznato» da li se izvršila rekonstrukcija događaja, dok se u skupini onih optuženih koji se ne pozivaju na alibi nalazi *značajno više* onih za koje se sa sigurnošću utvrdili da se nije provodila rekonstrukcija događaja.

Nadalje, kada je riječ o dokaznoj radnji prepoznavanja, testiranje značajnosti razlika između pozivanja i nepozivanja na alibi u situacijama prepoznavanja optuženih od strane žrtve u sudnici, ukazuje na *slabu graničnu* tendenciju da se optuženi nešto više pozivaju na alibi u situacijama kada ih je žrtva prepoznala i djelomično prepoznala. No, granična vrijednost testa značajnosti, koju doseže dobijeni chi kvadrat, ne omogućava kategoričnu konstataciju. Dakle, jedan od podsticajnih faktora koji djeluju na utjecaj drugih okolnosti, jeste i činjenica da je optuženi prepoznat u sudnici, i tada on više poseže za alibijem kao dokazom koji treba odbaciti rezultat prepoznavanja ili ga bar staviti u sumnju.

DA LI JE PROVEDENA REKONSTRUKCIJA DOGAĐAJA		POZIVANJE NA ALIBI					
		nepoznato - ne -		da		ukupno	
						N	%
0	nepoznat podatak	58	(57,4%)	14	(73,7%)	72	60,0
1	da	1	(1,1%)	1	(5,3%)	2	1,7
2	ne	42	(41,5%)	4	(21,0%)	46	38,3
	UKUPNO	101		19		120	100,0

$\chi^2 = 10,610$ uz 3 stepena slobode značaj na razini sig..014 CC = 0,285

Tabela 1 : Komparativni prikaz ukrštanja podataka o rekonstrukciji događaja i pozivanju optuženog na alibi

ŽRTVA PREPOZNALA OPTUŽENOG U SUDNICI		POZIVANJE NA ALIBI					
		nepoznato - ne -		da		ukupno	
						N	%
0	nepoznat podatak	50	(49,5%)	4	(21,1%)	54	45,0
1	da	41	(41,6%)	11	(63,2%)	52	43,4
2	djelomično	6		1		7	5,8
3	nije prepoznat	4		3		7	5,8
	UKUPNO	101		19		120	100,0

$\chi^2 = 7,830$ uz 3 stupnja slobode granično značajan na razini 0,05

Tabela 2: Komparativni prikaz ukrštanja podataka o prepoznavanju optuženog u sudnici i pozivanja optuženog na alibi.

Pored izloženog, interesantni su rezultati diskriminativne analize, gdje su se nastojale utvrditi diskriminatorne funkcije kao kombinacije onih prediktorskih varijabli koje najbolje predikcioniraju provjeravanje alibija. Postupak provođenja diskriminativne analize obuhvatio je ukupno 36 varijabli koje su bile sastavni dio protokola kojim su se prikupljali istraživački podaci (varijable o karakteristikama krvičnog djela, počiniocima, žrtvama, korištenju alibija, itd). Rezultat analize daje koeficijente unutar grupnih korelacija između diskriminativnih prediktorskih varijabli i kanoničkih diskriminativnih funkcija.

OZNAKA VARIJABLE	GRUPISANJE I NAZIVI VARIJABLI	DISKRIMINATIVNE FUNKCIJE		
		funkcija 1	funkcija 2	funkcija 3
I. KARAKTERISTIKE ALIBIJA				
49	Ocjena alibija od strane suda	0,7336		
34	Pozivanje na alibi	0,688		
35	Na koji period se alibi proteže	0,620		
39	Koliko je svjedoka obrane saslušano	0,542		
36	Da li je tužilaštvo osporavalo alibi	0,492		
40	Tko su svjedoci alibija	0,492		
41	Na koji period se proteže svjedočenje o alibiju	0,492		
43	Čime je odbrana dokazivala alibi	0,492		
37	Koje je dokaze tužilaštvo predložilo za osporavanje alibija	0,216		
II. KARAKTERISTIKE KRIMINALACA				
58	Doselio – domicilan počinitelj		0,331	
28	Da li ga je žrtva prepoznala u sudnici		-0,234	
59	Recidivizam počinioca		0,203	
III. KARAKTERISTIKE ŽRTVE				
06	Odnos počinioca i žrtve			0,341
61	Spol žrtve			0,313
64	Mjesto stanovanja žrtve			0,279

Tabela 3: Prikaz rezultata diskriminativne analize - varijable su poredane po veličini korelacije unutar funkcije

OZNAKA A	SADRŽAJ VARIJABLE	N	%
1.	Priznao ili bio uhvaćen pri izvršenju krivičnog djela razbojništva	55	45,7
2.	Djelomično priznao okolno, ali ne i samo počinjenje djela	12	10,0
3.	Alibi mu je provjeravan i korišten u sudskom postupku	16	13,3
4.	Alibi mu nije provjeravan i donesena je presuda	36	30,0
	UKUPNO	120	100,0

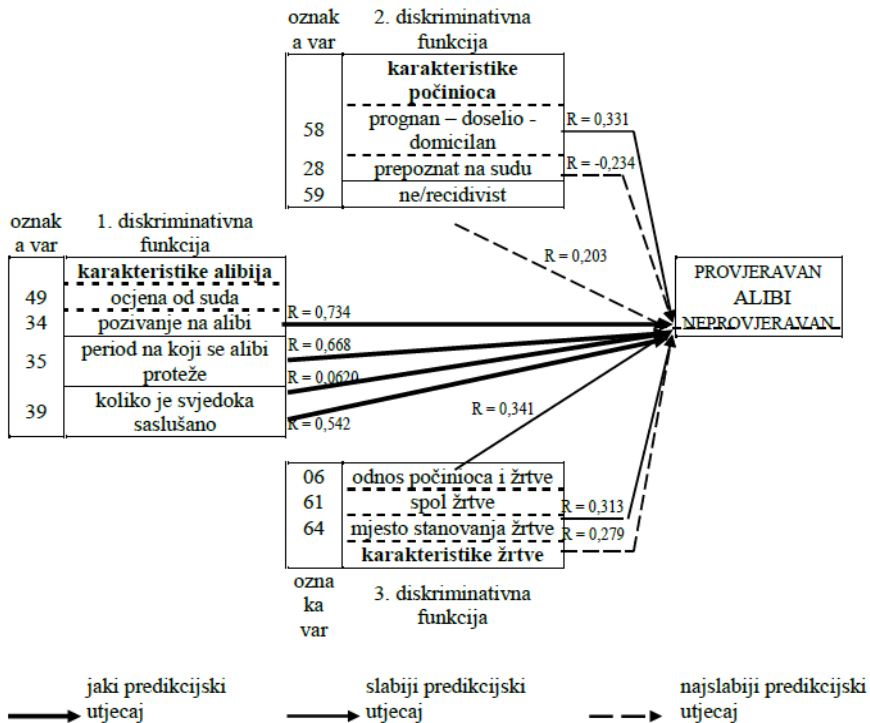
Tabela 4: Prikaz kriterijske varijable priznanja krivnje i provjeravanja alibija

Iz prikaza ilustracije 2. proizlazi da prvu diskriminativnu funkciju čine prediktori koji sadržajno korespondiraju sa *pozivanjem na alibi* i njegovim provjeravanjem, te uvažavanjem od strane suda. Postignuti su vrlo visoki koeficijenti korelacije sa ovom funkcijom na varijabli "ocjena alibija od strane suda" ($R = 0,734$), te na varijabli «pozivanje na alibi» ($R = 0,688$). Tome se prirodno naslanjaju varijable «vremena na koje se proteže alibi» ($R = 0,622$) kao i varijabla «koliko je svjedoka saslušano» ($R = 0,542$). Ostale varijable iz ove skupine sadržajno su povezane sa gore iznesenim i zapravo konzistentno zatvaraju prvi dimenzionalni diskriminativni prostor. Dakle, predikcijske varijable povezane uz pozivanje i korištenje alibija, dominantno razlikuju četiri skupine na kriterijskoj varijabli.

Za razliku od prve, drugu diskriminativnu funkciju karakteriziraju znatno niži, ali još uvijek statistički značajni koeficijenti korelacije sa funkcijom i to sljedećih varijabli: «migracija – doselio, domicilan» ($R = 0,331$), "ne/prepoznavanje optuženog u sudnici" ($R = -0,234$), te varijabla «ne/recidivizam počinioca» ($R = 0,203$). Ove su predikcijske varijable znatno slabijeg utjecaja, te su prvenstveno sadržajno vezane uz *kriminalnu ličnost počinioca*.

Posljednju, treću diskriminativnu funkciju čine varijable sadržajno vezane uz *karakteristike žrtve* i to uz njen «odnos sa počiniocem» ($R = 0,341$), "spol" ($R = 0,313$), te «mjesto stanovanja» ($R = 0,279$), gdje je diskriminacijski utjecaj ovih prediktorskih varijabli relativno slab.

Također, interesantni su i rezultati diskriminativne analize grupe počinitelja kod kojih je/nije provjeravan alibi, iz koje proizlazi da karakteristike počinioca krivičnog djela razbojništva, kao što su domicilnost, recidivizam, te neprepoznavanje na sudu od žrtve, utječu na to da se pristupi provjeri njegovog alibija. Pored karakteristika počinioca, prisutan je, iako znatno slabiji, utjecaj karakteristika žrtve, koji je najizraženiji u situacijama kada žrtva nije prepoznala počinioca na sudu, kada je ona ženskog spola i živi u drugom gradu.

Ilustracija 2: Prikaz predikcijskog modela diskriminativne analize grupa počinitelja kod kojih je/nije provjeravan alibi

Rezultati kvalitativnog istraživanja

Kvalitativna analiza kriminalističkih i krivičnoprocesnih sadržaja provjeravanja i dokazivanja alibija u Kantonu Sarajevo, obuhvatila je provođenje 16 nestruktuiranih intervjua sa kriminalističkim istražiocima (devet osoba), tužiocima (pet osoba) i sudijama (dvije osobe), kao osobama za koje se smatralo da mogu pružiti detaljnije informacije o predmetu interesovanja. Svi intervjui su provedeni anonimno, gdje je registracija podataka izvršena audio snimanjem i uzimanjem bilješki. Međutim, kada je riječ o provedenom kvalitativnom istraživanju, treba naglasiti da je prema istom teško govoriti o generalizaciji dobijenih rezultata s obzirom na mali broj obuhvaćenih respodenata.

Rezultati kvalitativne analize pokazali su da svih devet ispitanih kriminalističkih istražilaca vrši provjeru alibija prilikom istraživanja krivičnih djela, a provjera alibija vrši se skoro za sve vrste krivičnih djela. Većina respodenata je istakla da se provjere alibija najviše vrše na osnovu njihove vlastite inicijative ili inicijative drugih osoba (osumnjičenih osoba i svjedoka), te da im nisu poznati slučajevi, ili su oni pak

bili vrlo rijetki, da tužilaštvo zahtijeva od kriminalističkih istražilaca da izvrše provjeru alibija. Prema njihovim daljim navodima, postoje osobe koje se odmah pozivaju na alibi i osobe koje to tek vrše kasnije, gdje nije mali broj slučajeva da se osumnjičena osoba u policiji brani šutnjom, a nakon toga se kod tužioca ili pak na glavnom pretresu poziva na alibi. Interesantan je svakako podatak da su dva respodenta istakla da provjeru alibija poduzimaju kao jednu od prvih operativno-taktičkih radnji, dok je pet kriminalističkih istražilaca navelo da je provjera alibija uslovljena postojanjem/nepostojanjem materijalnih dokaza, odnosno, ukoliko postoje materijalni dokazi, onda se ne vrši provjera alibija. Kriminalistički istražioc navode, da prilikom provjere alibija, osumnjičene osobe u najvećem broju slučajeva nude lažan alibi koji je unaprijed pripremljen, gdje se kao jedna od osnovnih karakteristika pripremljenog alibija javlja iznošenje detaljnih opisa za određeni vremenski period (npr. za određeni dan). Nadalje, ova kategorija respodenata ističe da je provjera alibija jedino validna ukoliko se poduzme kao hitna radnja, jer što više vremena protekne, to je teže pronaći dokaze, posebno one personalne prirode (npr. svjedoke, kod kojih se javljaju problemi sa sjećanjem). Stoga su, prema njihovim navodima, izuzetno složeni slučajevi provjeravanja i dokazivanja alibija kada se zbog absensa materijalnih dokaza, iskaz žrtve javlja kao jedini dokaz, te se stoga u takvim situacijama obavezno provodi radnja prepoznavanja. Ipak, kriminalistički istražioc upozoravaju na opreznost kod radnje prepoznavanja od strane žrtve, pa čak i onda kada žrtva sa stopostotnom sigurnošću tvrdi da se radi o izvršiocu krivičnog djela. Naime, kako navode, praksa je zabilježila slučajeve kada je ovakvo prepoznavanje pobijeno iskazima svjedoka alibija, koji su naravno bili predmetom temeljitih kriminalističkih provjera.

Važan istraživački nalaz predstavljaju i stavovi kriminalističkih istražilaca glede postojanja lažnog alibija i njegovog provjeravanja. Naime, tri ispitanika posebno ukazuju na postojanje skepe u odnosu na alibi koji potvrđuju takozvani zainteresirani svjedoci (npr. članovi porodice, prijatelji), kojom prilikom se apostrofira da se alibi najbolje utvrđuje ukoliko o njemu iskaz daje osoba koja nije zainteresirana, odnosno, osoba koja se može označiti kao potpuni neznanac. Nasuprot ovakvom stajalištu, je mišljenje jednog od respodenata, koji zaključuje da ukoliko ne postoje drugi načini za provjeru i dokazivanje alibija, onda treba vjerovati i zainteresiranim osobama kao svjedocima (npr. majci maloljetne osobe). U kontekstu navedenog, respodenti ističu da je postojanje materijalnih dokaza izuzetno važno za raskrinkavanje lažnog alibija, jer se često iskaz oštećene osobe javlja kao jedini dokaz. Ukoliko se sumnja na izjave osumnjičene osobe ili svjedoka o alibiju, tada se obavezno traga za drugim dokazima koji bi potvrdili ili osporili takve izjave. Nadalje, kako se osumnjičena osoba kod iznošenja svog alibija najčešće poziva na određene svjedoke, onda se te osobe pronalaze i saslušavaju, gdje posebno dolazi do izražaja kriminalističko-taktičko postupanje, prema kojem se prilikom ispitivanja, odnosno saslušavanja osoba, ne navode sva saznanja sa kojima istražioc raspoložu o određenom krivičnom događaju.

Kada je riječ o tužiocima kao drugoj kategoriji respodenata, isti navode da provjeravanje i utvrđivanje alibija prevashodno vrše ovlaštene službene osobe prilikom provođenja operativno-kriminalističke djelatnosti, naime, prije nego što sam slučaj dođe do tužilaštva. Kada se osumnjičena, odnosno optužena osoba poziva na alibi, tužilaštvo pristupa provjeravanju i dokazivanju navoda alibija na sve moguće načine, a pogotovo prikupljanjem obavještenja od određenih osoba koje su se mogle nalaziti ili su se nalazile na određenom mjestu u kritično vrijeme. Ukoliko postoji sumnja da je određena osoba izvršilac krivičnog djela, a sama osoba se ne poziva na alibi, onda u određenim slučajevima, tužilaštvo samoinicijativno zahtijeva provjeru alibija. Tužiocima poznaju i slučajeve gdje su nevine osobe davale lažan alibi, a nerijetko se dolazi i do saznanja da je svjedok alibija na kojeg se poziva osumnjičena, odnosno optužena osoba i sam bio učesnik krivičnog djela.

Također, tužiocima navode da je registriran veliki broj predmeta u kojima se optužena osoba tek na glavnom pretresu, prilikom iznošenja svoje odbrane poziva na alibi, gdje odbrana nudi razne dokaze pomoću kojih bi se dokazao alibi. Kako navode tužiocima, kao pozadina ovakvog postupanja, javlja se jasna intencija odbrane da odugovlači vođenje krivičnog postupka. Tužiocima nadalje posebno ukazuju na izuzetno kompleksne slučajeve dokazivanja alibija, koji se javljaju onda kada na strani optužbe osim oštećene osobe³ (žrtve) ne postoje drugi svjedoci krivičnog djela, odnosno ne postoje drugi personalni i materijalni dokazi. U takvim situacijama optuženi najčešće dovodi veliki broj svjedoka koji treba da potvrde njegov alibi, dok s druge strane, oštećena osoba (žrtva) tvrdi da je optuženi upravo izvršilac krivičnog djela. Kako takvi slučajevi iziskuju pobijanje navoda svjedoka alibija od strane tužilaštva, onda se svjedoci alibija detaljno ispituju o pojedinim okolnostima koje su bitne za dokazivanje alibija (npr. vrijeme i mjesto njihovog kretanja, navođenje određenih detalja, njihov odnos sa optuženom osobom, žrtvom, itd.). S tim u vezi, jedan od tužilaca, posebno naglašava da su iskazi svjedoka najlošiji dokazi, s obzirom na različite percepcije svakog svjedoka. U takvim slučajevima, posebno se vodi računa o takozvanoj zainteresiranosti svjedoka alibija, te se stoga vrši veoma detaljna provjera iskaza ovih svjedoka, ali i materijalnih dokaza koje oni nude. Nadalje, kao i kriminalistički istražiocima, i tužiocima ističu da je za svjedoke koji potvrđuju lažni alibi, karakteristično davanje veoma detaljnih iskaza, odnosno iznošenje preciznih detalja o mjestu i vremenu izvršenja krivičnog djela, te drugim okolnostima koje su značajne sa aspekta dokazivanja alibija. U ovim situacijama, svjedocima se postavljaju pitanja za koja se smatra da se svjedok nije pripremio, gdje je krajnji cilj činiti sve da se lažan alibi svjedoka pobije.

I na kraju, sudije kao treća kategorija respodenata sa kojima je proveden intervju, ističu da je svaki predmet u kojem se vrši dokazivanje alibija zaseban, kojom

---

³ Zakon o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine u članu 20. t. h), oštećenu osobu definira kao osobu kojoj je lično ili imovinsko pravo krivičnim djelom povrijeđeno ili ugroženo.

prilikom se optužena osoba ili više njih najviše pozivaju na personalne dokaze. Drugim riječima, pozivaju se svjedoci koji obično potvrđuju iskaz optužene osobe u pogledu alibija. U slučaju kada se optuženi poziva na alibi, onda se alibi cijeni kao i svaki drugi dokaz, a njegova snaga u svakom konkretnom slučaju zavisi od snage drugih dokaza koje izvodi tužilaštvo. Prilikom ocjenjivanja iskaza osoba koje svjedoče o alibiju, uzima se u obzir ko su te osobe, a ukoliko iskaz o alibiju daju takozvani zainteresirani svjedoci (npr. bračni drug, porodica, prijatelji) onda se takav iskaz cijeni s oprezom, što se obrazlaže u presudi. Sudije također navode da u svim onim situacijama kada se optuženi poziva na alibi, najviše se cijeni izjava oštećene osobe (žrtve), pod uslovom da je prepoznavanje izvršeno prema svim procesnim i kriminalističkim pravilima. Međutim, ukoliko je oštećena osoba nesigurna u prepoznavanje optužene osobe kao izvršioca, onda će se uzeti u obzir i iskazi svjedoka alibija.

Diskusija

Iako su rezultati kvantitativnog empirijskog istraživanja limitirani veličinom zastupljenosti kategorije alibija u ukupnom uzorku, što je djelovalo ograničavajuće na primjenu mogućih analitičkih složenijih postupaka prilikom analize podataka, ipak, ovim kvantitativnim istraživanjem došlo se do određenih spoznaja koje su važne za samo razumijevanje primjene instituta alibija kroz kriminalističku i krivičnoprocesnu djelatnost. U tom kontekstu, važan je istraživački nalaz prema kojem se alibi minimalno koristi u postupku dokazivanja krivičnih djela razbojništava, ali i u predistražnim radnjama policije, te se u tim slučajevima tretira gotovo isključivo kao personalni dokaz, dok se materijalna strana alibija ne provjerava i ne vrednuje. Ovakav podatak govori u prilog činjenici da je upravo najveći broj empirijskih studija o alibiju primarno fokusiran na istraživanje personalnih dokaza alibija. U vezi sa navedenim, vrijedno pažnje je pomenuti rezultate istraživanja koje su proveli Culhane i Hosch (2004, s. 1613), gdje su učesnici ovog istraživanja u dva kontrolna uslova, u signifikantno većem broju slučajeva identificirali svjedoka alibija kao važnijeg faktora u procesu donošenja sudskih odluka nego materijalne dokaze. Međutim, u kontekstu navedenog, treba istaći da nalaz kvalitativnog dijela istraživanja, prema kojem su provjera i dokazivanje alibija zastupljeni u kriminalističkoj i pravosudnoj praksi Kantona Sarajevo, nije konzistentan sa podacima kvantitativnog istraživanja iz kojeg proizlazi da je od ukupno 120 analiziranih slučajeva, alibi u predistražnim radnjama provjeravan u samo sedam slučajeva. Ovakav nalaz kvantitativne analize dovodi u sumnju objektivnost dobijenih podataka metodom provođenja intervjua. Drugim riječima, imajući u vidu limitiranost kvalitativnog istraživanja, ipak je prisutan skepticizam prema izjavama respodenata o tome da je niska stopa provjeravanja alibija u predistražnim radnjama posljedica nepostojanja pisanih tragova o provjerama alibija u policijskoj dokumentaciji. Naime, ispoljeni skepticizam svoju podršku crpi u faktu da bi se u policijskoj praksi sve poduzete djelatnosti trebale obavezno dokumentirati. Time se može opravdano postaviti pitanje: da li ovakvim

izjavama respodenti nastoje opravdati činjenicu da u svojoj svakodnevnoj praksi ne pristupaju provjerama alibija ili se pak takve provjere vrše u rijetkim slučajevima? Naime, ukoliko su stvarno i vršene provjere alibija, onda bi iste bile u nekoj formi i dokumentirane, ako ništa, onda iz razloga dokazivanja “velikog radnog angažmana” policijskih djelatnika.

Nadalje, dobijeni podaci kvantitativne analize ukazuju na činjenicu da se oženjeni počinioi krivičnog djela razbojništva statistički značajno više pozivaju na alibi, pri tom pozivajući zainteresirane svjedoke alibija (suprugu ili članove porodice) da svjedoče o njihovom alibiju. Analiza podataka je pokazala da je u ovakvim situacijama, sud u apsolutnoj većini slučajeva utvrdio motiv lažnog svjedočenja svjedoka alibija, te stoga i odbacio ponuđeni alibi. Sud je naime, iskaze svjedoka alibija ocijenio kao iskaze date u namjeri da se optuženi oslobodi krivične odgovornosti ili da mu se za počinjeno krivično djelo odgovornost umanju, navodeći da dati iskazi nemaju uporišta u ostalim provedenim dokazima, te da je očigledno da su svjedoci svojim iskazima o alibiju nastojali pomoći odbrani optužene osobe. Ovu očiglednost sud je cijenio na osnovu činjenica i okolnosti koje su svjedoci alibija interpretirali u svom iskazu, sjećajući se apsolutno svih detalja u vezi kritičnog dana kada je izvršeno krivično djelo, te iznoseći faktički istovjetan iskaz kao i sam optuženi. Cijeneći i proteklo vrijeme od izvršenja krivičnog djela, sud je utvrdio da se svjedoci alibija nisu mogli sjećati i dati detaljan opis svih okolnosti i situacija na način kako je to učinjeno na glavnom pretresu. Također, prilikom utvrđivanja dokazne vrijednosti alibija kada je dokazivan personalnim dokazima, sud u određenim slučajevima nije poklonio vjeru iskazima svjedoka alibija, ističući da su svi svjedoci alibija bili izuzetno dobri prijatelji sa optuženom osobom. Ovdje je ipak bitno istaći da su rezultati provedene kvalitativne analize u skladu sa navedenim kvantitativnim istraživačkim nalazom da je pozivanje na alibi prvenstveno zasnovano na personalnom dokazivanju putem zainteresiranih svjedoka koji imaju motiv lažnog svjedočenja. Navedeni rezultati time su konzistentni sa nalazima nekoliko empirijskih studija o alibiju, koje pokazuju da kontekst u kojem se alibi pojavljuje, utječe na evaluaciju njegove snage, kredibiliteta i vjerovatnosti (Sommers i Douglass, 2007). Tako na primjer, rezultati istraživanja koje su proveli Lindsay, Lim, Marando i Cully (1986), ukazali su na to da svjedočenje optuženikove rodbine nije pomoglo optuženom, već je broj osuđujućih presuda bio jednako frekventan kao i u uslovima koji su nesmetano uključili svjedoka optužbe. Ovakva činjenica, kako dalje navode Culhane i Hosch (2004, s. 1606), indikator je stanja u kojem su porotnici skeptični o rodbini optužene osobe koja se javlja kao svjedok alibija, bez obzira na njihove izjave.

I na kraju, interesantan je podatak kvalitativne analize da se kod provjeravanja i dokazivanja alibija u slučajevima absensa materijalnih dokaza iskaz oštećene osobe (žrtve) često javlja kao jedini dokaz, (gdje se u takvim situacijama obavezno provodi radnja prepoznavanja), te da sud u okviru slobodne ocjene dokaza veliku pažnju poklanja iskazu oštećene osobe. Drugim riječima, najviše se cijeni izjava oštećene osobe pod uslovom da je prepoznavanje izvršeno prema svim procesnim i

kriminalističkim pravilima. U ovom slučaju, respodenti posebno upozoravaju na opreznost kod prepoznavanja, pa čak i onda kada se sa stopostotnom sigurnošću tvrdi da se radi o izvršiocu krivičnog djela.⁴ Naime, kako je ranije istaknuto, respodenti navode da je praksa zabilježila slučajeve kada je prepoznavanje pobijeno iskazima svjedoka alibija, koji su naravno bili predmetom temeljitih provjera. Drugim riječima, pozitivna i kontradiktorna izjava svjedoka alibija poništila je izjavu svjedoka identifikacije (prepoznavanja) (Culhane i Hosch, 2004, s. 1606). Ovakav nalaz potvrđuju i McAlister i Bregman (1989; cit. u Krioukova-Shpurik, 2003, s. 10), koji su na temelju provedenog istraživanja zaključili da svjedočenje svjedoka alibija koji potvrđuje prisutnost optužene osobe na nekom drugom mjestu u vrijeme izvršenja krivičnog djela, može suzbiti štetne efekte svjedoka identifikacije. Također, u studiji koja je u jednom svom dijelu ispitivala interakcije između prepoznavanja kao dokaza i dokaza alibija, došlo se do zaključka da u uslovima slabih optužnih dokaza, učesnici su više uzimali u obzir pouzdan alibi, i tako podržali opću tezu ove studije da će se porotnici osloniti na oslobađajuće dokaze kada su inkriminirajući dokazi upitni (Krioukova-Shpurik, 2003, s. 62).

Zaključak

Iako se pojam alibi dosta eksploatira u kriminalističkoj i krivičnoprocesnoj teoriji i praksi, onda bi se i logički moglo pretpostaviti da nema puno nepoznanica glede njegovog definiranja i primjene. Međutim, dosadašnje izlaganje jasno ukazuje da ipak postoje divergentna stajališta o tretiranju alibija kao indicije ili dokaza, njegove klasifikacije u okviru podjele dokaza na personalne i materijalne, te da je ovaj pojam nedovoljno naučno istražen u kriminalističkoj domeni. Također, rezultati provedenog empirijskog istraživanja kriminalističkih i krivičnoprocesnih sadržaja njegovog provjeravanja i dokazivanja u Kantonu Sarajevo, ukazuju da je provjeravan samo u malom broju slučajeva, te da su se za njegovo dokazivanje najviše koristili personalni dokazi.

Polazeći od navedenog, treba istaći da samo pozivanje na alibi predstavlja okolnost koju je potrebno provjeravati i dokazivati, gdje istinito utvrđen alibi treba tretirati kao specifičan dokaz kojim se pobijaju navodi optužbe da je određena osoba izvršila krivično djelo. Prilikom istraživanja krivičnih djela i pronalaska njihovih počinitelaca treba obavezno vršiti provjeru alibija, čak i onda kada se osobe ne pozivaju na alibi i kada postoje materijalni dokazi. Tom prilikom, treba koristiti sve raspoložive operativno-taktičke radnje i mjere, kao i radnje dokazivanja. Također, za njegovo dokazivanje u sudskom postupku treba kumulativno da se koriste personalni i

---

⁴ Kada je riječ o prepoznavanju, brojni autori iz oblasti pravnih i društvenih nauka ukazuju da se radi o veoma moćnom dokazu, kod kojeg postoje veći izgledi za greške nego kod drugih vrsta dokaza, te da pogrešno prepoznavanje svjedoka očevidaca ima znatan udio u velikom broju osuda za osobe koje su nevine. (Brigham i Hyme, 2001, s. 301).

materijalni dokazi. I na kraju, treba naglasiti da bi bilo jako svrsishodno ukoliko bi se policijska provjera alibija vršila na osnovu smjernica koje bi bile uređene posebnim protokolom policije, dok bi odredba o prethodnoj najavi alibija trebala biti integralni dio krivičnog zakonodavstva Bosne i Hercegovine.

LITERATURA

- Brigham, J. C. i Hyme, H. S. (2001). Dealing with Fallible Eyewitness Evidence: How Scientific Research and Expert Testimony Can Help, Part I. *Trial Lawyer*, 24 (5), 301-307.
- Crimes (Alibi Evidence) Regulations (2003). Preuzeto 02.09.2008. sa [http://www.legislation.vic.gov.au/domino/web_notes/ldms/pubstatbook.nsf/93eb987ebadd283dca256e92000e4069/fb9b9974d6e1c46eca256e5b0021ac08/\\$file/03-002sr.pdf](http://www.legislation.vic.gov.au/domino/web_notes/ldms/pubstatbook.nsf/93eb987ebadd283dca256e92000e4069/fb9b9974d6e1c46eca256e5b0021ac08/$file/03-002sr.pdf)
- Culhane, S. E. i Hosch, H. M. (2004). An Alibi Witness' Influence on Mock Juror's Verdicts. *Journal of Applied Social Psychology*, 34(8), 1604.
- Epstein, D. (1964). Advance Notice of Alibi. *The Journal of Criminal Law, Criminology, and Police Science*, 55(1), 29-38.
- Hauser, R. (1978). *Kurzlehrbuch des schweiz-erischen Strafprozessesrechts*. Basel
- Krioukova-Shpurik, M. (2003). Perceptions of alibi evidence as a Function of the strength of incriminating evidence. Doctoral Dissertation. Florida International University, Miami, Florida.
- Lindsay, R.C.L., Lim, R., Marando, L., i Cully, D. (1986). Mock-juror evaluations of eyewitness testimony: A test of metamemory hypothesis. *Journal of Applied Social Psychology*, 16, 447-759.
- McAllister, H.A. & Bregman, N.J. (1989). Juror underutilization of eyewitness nonidentifications: A test of the disconfirmed expectancy explanation. *Journal of Applied Social Psychology*, 19, 20-29. U: Krioukova-Shpurik, M. (2003). Perceptions of alibi evidence as a Function of the strength of incriminating evidence. Doctoral Dissertation. Florida International University, Miami, Florida.
- Modly, D., Šuperina, M. i Korajlić, N. (2008). *Riječnik kriminalistike*. Zagreb: Strukovna udruga kriminalista.
- Muratbegović, E. (2002). Operativno-taktički značaj pravilnog utvrđivanja i dokazivanja alibija. *Kriminalističke teme*, (1-2), 199-215.
- Olson, E. A. i Wells, G. L. (2004). What makes a good alibi? A proposed taxonomy. *Law and Human Behavior*, 28 (2), 157-176.
- Pavišić, B., Modly, V., i Veić, P. (2006). *Kriminalistika (treće izmijenjeno i dopunjeno izdanje)*. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga.
- Pennington, N., i Hastie, R. (1986). Evidence evaluation in complex decision making. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51, 242-258.

- U: Krioukova-Shpurik, M. (2003). Perceptions of alibi evidence as a Function of the strength of incriminating evidence. Doctoral Dissertation. Florida International University, Miami, Florida.
- Scheffer, T. (2003). The Duality of Mobilisation-Following the Rise and Fall of an Alibi- Story on its Way to Court. *Journal for the Theory of Social Behavior*, 33(3), 313-346.
  - Simonović, B. (2004). *Kriminalistika*. Kragujevac: Pravni fakultet u Kragujevcu.
  - Sommers, S. R. i Douglas, B. A. (2007). Context Matters: Alibi Strength Varies According to Evaluator Perspective. *Legal and Criminological Psychology*, 12 (1), 41-54.
  - The Crown Prosecution Service (2008). Alibi evidence. Preuzeto 02.09. 2008. sa http://www.cps.gov.uk/legal/section13/chapter_k.html.
  - Turtle, J. & Burke, T. (2002, March). Alibi evidence: What makes for a bad story? Paper presented at the biennial meeting of the American Psychology-Law Society, Austin, Texas. U: Krioukova-Shpurik, M. (2003). Perceptions of alibi evidence as a Function of the strength of incriminating evidence. Doctoral Dissertation. Florida International University, Miami, Florida.
  - Vodinelić, V. (1990). Prilog dokaznoj teoriji o alibiju. *Jugoslovenska revija za kriminologiju i krivično pravo*, 28(1), 17-33.

Biografije

Irma Deljkic, doktorica kriminalističkih nauka, docentica na Fakultetu za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije Univerziteta u Sarajevu. Autorski i koautorski je objavila više naučnih i stručnih radova iz oblasti kriminalistike i kriminologije u domaćim i međunarodnim publikacijama, te učestvovala u nekoliko naučno-istraživačkih projekata iz navedenih oblasti.

ideljkic@fknbih.edu